

Gadek, Agata

Working Paper

Socio-economic disparities in the European Union countries

Institute of Economic Research Working Papers, No. 149/2015

Provided in Cooperation with:

Institute of Economic Research (IER), Toruń (Poland)

Suggested Citation: Gadek, Agata (2015) : Socio-economic disparities in the European Union countries, Institute of Economic Research Working Papers, No. 149/2015, Institute of Economic Research (IER), Toruń

This Version is available at:

<https://hdl.handle.net/10419/219765>

Standard-Nutzungsbedingungen:

Die Dokumente auf EconStor dürfen zu eigenen wissenschaftlichen Zwecken und zum Privatgebrauch gespeichert und kopiert werden.

Sie dürfen die Dokumente nicht für öffentliche oder kommerzielle Zwecke vervielfältigen, öffentlich ausstellen, öffentlich zugänglich machen, vertreiben oder anderweitig nutzen.

Sofern die Verfasser die Dokumente unter Open-Content-Lizenzen (insbesondere CC-Lizenzen) zur Verfügung gestellt haben sollten, gelten abweichend von diesen Nutzungsbedingungen die in der dort genannten Lizenz gewährten Nutzungsrechte.

Terms of use:

Documents in EconStor may be saved and copied for your personal and scholarly purposes.

You are not to copy documents for public or commercial purposes, to exhibit the documents publicly, to make them publicly available on the internet, or to distribute or otherwise use the documents in public.

If the documents have been made available under an Open Content Licence (especially Creative Commons Licences), you may exercise further usage rights as specified in the indicated licence.

<https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/>

Institute of Economic Research Working Papers

No. 149/2015

**Dysproporcje społeczno-ekonomiczne w krajach
Unii Europejskiej**

Agata Gadek

The paper submitted to

**5th NATIONAL STUDENT SCIENTIFIC CONFERENCE
PROBLEMS OF GLOBAL ECONOMY**

April 17, 2015, Toruń, Poland

Toruń, Poland 2015

© Copyright: Creative Commons Attribution 3.0 License

Agata Gadek
agata.gadek@interia.pl
Uniwersytet Mikołaja Kopernika

Dysproporcje społeczno-ekonomiczne w krajach Unii Europejskiej

Klasyfikacja JEL: *E20, E24, F02, F15*

Słowa kluczowe: *Unia Europejska, polityka spójności, dysproporcje, HDI*

Abstrakt: Unia Europejska (UE) to gospodarczo-polityczny związek demokratycznych państw europejskich. Jednym z jego celów było i jest wyrównanie warunków życia we wszystkich krajach. Niestety tak nie jest. Obecnie nadal widoczne są wyraźne dysproporcje zarówno ekonomiczne, jak i społeczne. Warto zatem przyrzeć się bliżej, jak kształtuje się sytuacja w UE na szczeblu krajowym.

Celem niniejszej pracy jest przeanalizowanie najbardziej aktualnych wybranych wielkości makroekonomicznych i społecznych na poziomie państw członkowskich UE, aby pokazać, że pomimo wspólnej polityki kraje te są różne.

Socio-economic disparities in the European Union countries

JEL Classification: *E20, E24, F02, F15*

Keywords: *European Union, cohesion policy, disparities, HDI*

Abstract: The European Union (EU) is a political and economic union of democratic European countries. One of his goals was and is to equalize living conditions in all countries. Unfortunately, it is not. Today, still, there are clear disparities both economic and social. It is worth a closer look, how does the situation in the UE at the national level.

The aim of this study is to analyze the most current size selected macroeconomic and social at the EU member states to show that, despite the common policy of these countries are different.

Wprowadzenie

Dysproporcje społeczno-ekonomiczne wydają się być nierozłącznym elementem współczesnego świata. Na mniejszym terytorium, jakie zajmuje Unia Europejska (UE) również widoczne są liczne nierówności.

Celem niniejszej pracy jest przeanalizowanie wybranych wielkości makroekonomicznych i społecznych na poziomie państw członkowskich UE w 2014 roku, aby pokazać, że pomimo wspólnej polityki kraje te są różne.

Polityka spójności w Unii Europejskiej

Polityka spójności zwana również polityką regionalną w UE jest coraz bardziej rozbudowana i kompleksowa. Jej celem jest wyrównanie dysproporcji w krajach członkowskich UE. Nie ulega wątpliwości, że państwa należące do UE są zróżnicowane gospodarczo i społecznie (na poziomie krajowym). Gdyby przeprowadzić dokładną analizę na poziomie poszczególnych regionów w każdym z krajów, zauważalne były by różnice wewnątrz każdego państwa. W celu zmniejszenia tych dysproporcji UE prowadzi politykę spójności.

Spójność to pojęcie, które nie jest jednoznacznie rozumiane. W literaturze można spotkać połączenie tego terminu z różnymi dodatkowymi określeniami. Synonimy spójności to kohezja i koherencja, natomiast konwergencja, która oznacza zbieżność, podobieństwo cech jest pojęciem bliskoznacznym. Zarówno spójność, jak i konwergencja używane są w różnych kontekstach, między innymi zbieżności dochodów, czy poziomu rozwoju. W literaturze zdarza się, że pojęcia te stosowane są zamiennie, chociaż niektórzy naukowcy uważają, że konwergencja jest elementem spójności. Jednakże oba terminy najczęściej oznaczają dążenie do zmniejszenia różnic pomiędzy krajami lub wężej pomiędzy regionami (Kosiedowski, 2008, s. 106–108).

Politykę regionalną, jako globalną dziedzinę obecnej polityki gospodarczej można uznać za dziedzinę młodą. Swoje początki datuje dopiero na lata trzydzieste XX wieku (Korenik, 2003, s. 75). Dziedzina ta jednak bardzo dynamicznie rozwija się. W Traktacie Rzymskim z 1957 r. można spotkać zainteresowanie tematyką poszczególnych regionów. Na mocy tego traktatu, w 1958 roku swoją działalność rozpoczęła Europejska Wspólnota Gospodarcza. W preambule tegoż aktu zaznacza się między innymi o: „zapewnieniu harmonijnego rozwoju drogą zmniejszania różnic istniejących

między wieloma regionami oraz likwidacji zacofania regionów, znajdujących się w niekorzystnej sytuacji” (Kosiedowski, Słowińska, 2001, s. 296).

Jednakże dopiero podczas „szczytu paryskiego” w 1974 roku został wypracowany pierwszy projekt polityki regionalnej Wspólnoty. Z kolei za początek jej realizacji uznaje się powołanie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w 1975 roku. Do dnia dzisiejszego EFRR pełni rolę głównego instrumentu finansowego Wspólnoty, dotyczący wspierania i regulowania rozwoju regionalnego (Kosiedowski, Słowińska, 2001, s. 296). Głównym celem tego funduszu od początku jego działalności jest złagodzenie różnic, jakie występują w rozwoju gospodarczym pomiędzy regionami państw, należącymi do Wspólnoty (Kosiedowski, Słowińska, 2001, s. 296).

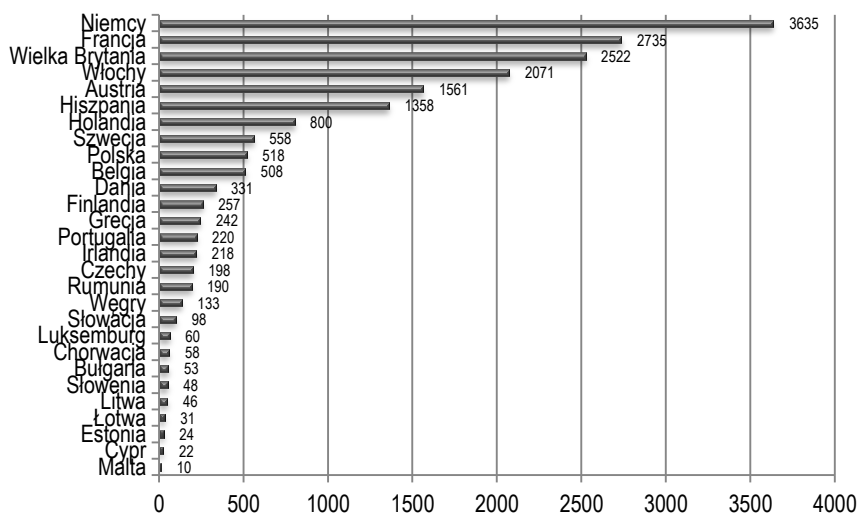
Główny cel UE (zmniejszanie dysproporcji pomiędzy regionami) został potwierdzony w Traktacie o Unii Europejskiej podpisany w 1992 roku z Maastricht. Zostało tam ustanowione kolejne źródło, zasilające finansowo politykę regionalną — Fundusz Spójności (Kosiedowski, 2008, s. 105). Do instrumentów realizacji polityki spójności UE należą, oprócz Funduszu Spójności, należą jeszcze Fundusze Strukturalne oraz preferencyjne kredyty Europejskiego Banku Inwestycyjnego, które przeznaczone są na realizację projektów infrastrukturalnych (Kosiedowski, Słowińska, 2001, s. 297).

Analiza wybranych wskaźników

Jak już zostało wcześniej napisane kraje UE są zróżnicowane. Warto zatem przyjrzeć się bliżej wybranym danym makroekonomicznym i wskaźnikom.

Na początku zostaną przedstawione dane, przedstawiające wielkość PKB we wszystkich krajach UE, PKB przypadające na jednego mieszkańca oraz stopa bezrobocia. Na wykresach 1. i 2. zostały przedstawione poziomy PKB oraz PKB *per capita* dla wszystkich krajów członkowskich UE. Ich analiza wskazuje, że PKB i PKB *per capita* dla poszczególnych krajów jest różne. Średnia wartość PKB dla wszystkich państw członkowskich w 2014 roku wynosiło 661 bln USD, natomiast średnia wartość przypadająca na jednego mieszkańca wynosiła 25878 USD.

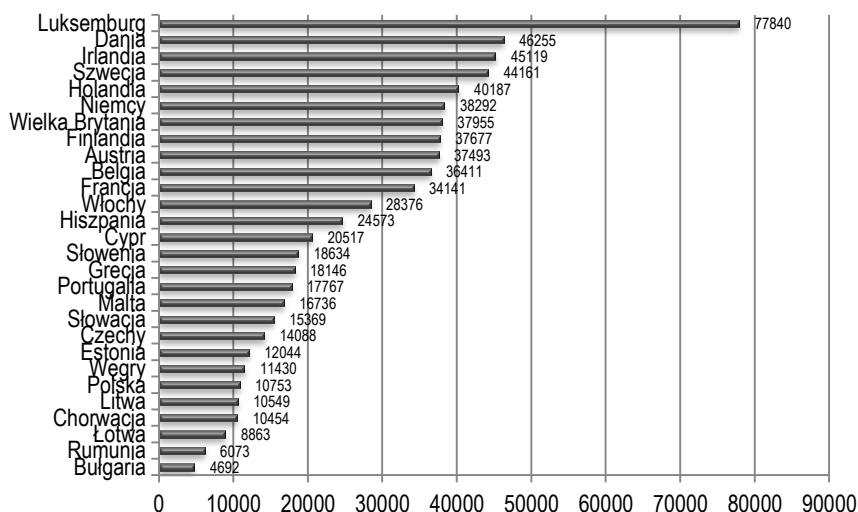
Wykres 1. PKB państw członkowskich UE w 2014 roku (w mld USD)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: (Trading Economics, 2014).

Nie ulega wątpliwości, że analizując UE pod względem wielkości PKB, wyraźne są różnice. Największą wartość odnotowały Niemcy, osiągając ponad 3600 bln USD PKB. PKB Francji, Wielkiej Brytanii, Włoch, Austrii i Hiszpanii przekraczał 1000 bln USD. Z kolei Malta charakteryzowała się najniższą wartością, nieprzekraczającą nawet 10 bln USD. Polska znalazła się na 9. miejscu z najwyższą wartością PKB po Holandii (800 bln USD) i Szwecji (558 bln USD) osiągając 518 bln USD. O zamożności obywateli poszczególnych państw informuje PKB przypadający na jednego mieszkańca. W związku z tym warto przyjrzeć się wykresowi 2.

Wykres 2. PKB per capita państw członkowskich UE w 2014 roku (w USD)

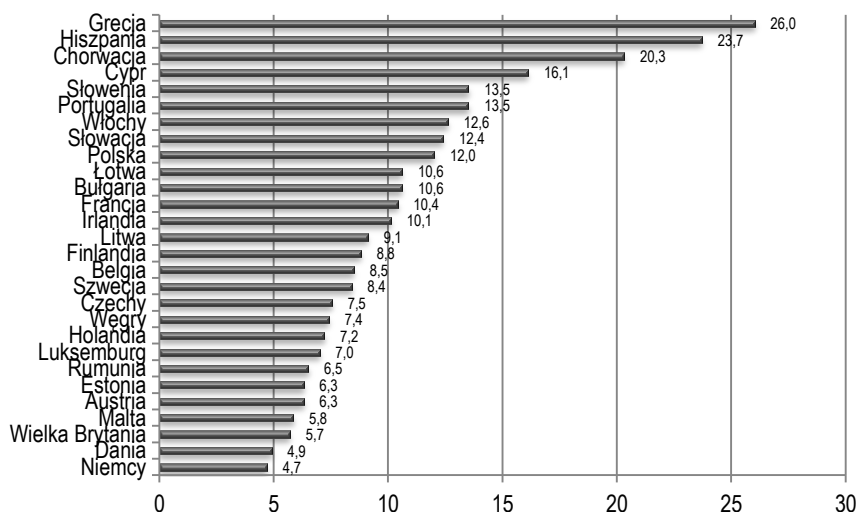
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: (Trading Economics, 2014).

Wykres 2. pokazuje, że najbardziej zamożne społeczeństwo zamieszkuje Luksemburg. PKB na jednego mieszkańca wynosi prawie 78 tys. USD. Kolejny najbogatszy naród to Duńczycy, którzy osiągają ponad 46 tys. USD. Nieco gorzej wypada Irlandia, Szwecja i Holandia, gdzie PKB *per capita* wynosi ponad 40 tys. USD. Najbiedniejszy naród zamieszkuje Bułgarię, gdzie PKB na osobę nie przekracza 5 tys. USD. W Rumunii i Łotwie wartość tego wskaźnika jest mniejszy niż 10 tys. USD. Polska w tym zestawieniu niestety nie wypadła korzystnie, gdyż na wszystkie kraje członkowskie zajęła dopiero 23 pozycję z 10753 USD przypadającymi na jednego Polaka.

Kolejny bardzo ważny wskaźnik to stopa bezrobocia. Bezrobocie nie jest zjawiskiem nowym, ponieważ od dawna ekonomiści zwracali na nie uwagę. Już w okresie ekonomii klasycznej został dostrzeżony ten fenomen. Jednakże nazywano go wówczas jako „nadmiar ludności”. Autorem pojęcia bezrobocia, jako przymusowej bierności zawodowej był angielski ekonomista J.A. Hobson, w połowie lat dziewięćdziesiątych XIX wieku (E. Kwiatkowski, 2005, s. 13).

Na wykresie 3. zostały przedstawione wielkości stopy bezrobocia dla wszystkich krajów UE w 2014 roku. Jego analiza wskazuje, że stopa bezrobocia w poszczególnych krajach kształtowała się różnie. Można zatem stwierdzić, że rynek pracy w UE nie jest spójny. Średnia stopa bezrobocia dla całej UE wyniosła w 2014 roku 10,57%. Już na pierwszy rzut oka zauważalne są różne wielkości tego wskaźnika w państwach członkowskich.

Wykres 3. Stopa bezrobocia państw członkowskich UE w 2014 roku (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: (Trading Economics, 2014).

Jak już zostało wcześniej wspomniane, rynek pracy w UE jest zróżnicowany. Najmniejsza stopa bezrobocia w 2014 roku była odnotowana w Niemczech i Danii, gdzie nie przekroczyła 5%. Grecja to kraj w UE, gdzie stopa bezrobocia jest najwyższa. W 2014 roku wynosiła 26%, czyli ponad pięciokrotnie wyższa niż w Niemczech i Danii. Podobna sytuacja miała miejsce w Hiszpanii, gdzie wielkość ta przekroczyła 23%. Oba te kraje należą do tak zwanej grupy PIGS (**P**ortugal, **I**taly, **G**reece, **S**pain), czyli grupy państw, które charakteryzują się słabą kondycją budżetową. Polska w tym zestawieniu wypadła na 20 pozycji, przekraczając średnią dla UE 10,57% o niecałe 1,5 punktu procentowego (12%).

Z rynkiem pracy niewątpliwie łączą się zarobki. W niniejszym referacie została zwrócona uwaga na minimalne wynagrodzenie w UE. Minimalne wynagrodzenie to kwota pieniężna, ustalona określonymi przepisami prawa, która należy się pracownikowi za przepracowany pełny wymiar godzin. Zgodnie z definicją zaproponowaną przez Główny Urząd Statystyczny „płaca minimalna to ustalona prawnie wysokość najmniejszego wynagrodzenia, jakie pracodawca jest zobowiązany wypłacić pracownikowi za wykonaną pracę. Wynagrodzenie poniżej płacy minimalnej jest naruszeniem praw pracowniczych” (Główny Urząd Statystyczny, 2015).

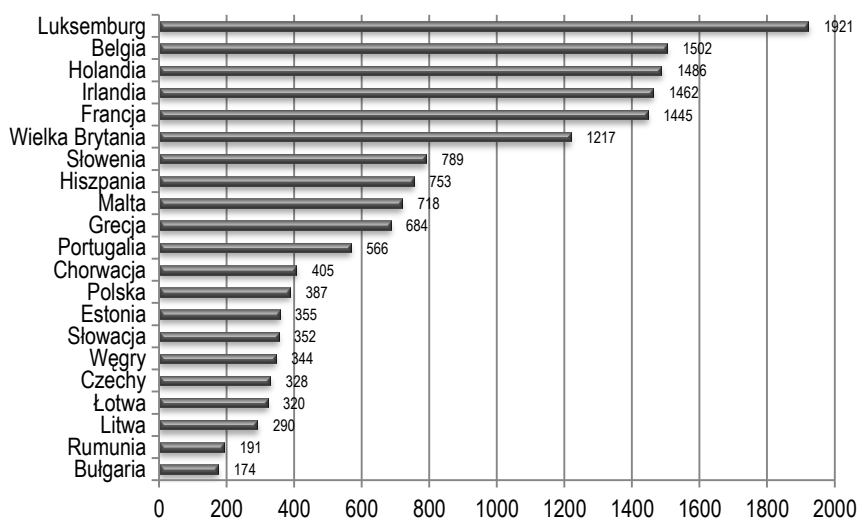
Należy jednak mieć na uwadze fakt, że nie wszystkie kraje członkowskie mają ustalony minimalny poziom wynagrodzenia. Do państw, które nie mają wyznaczonego najmniejszego wynagrodzenia należą: Austria, Cypr, Dania, Finlandia, Niemcy, Szwecja i Włochy. W wymienionych

krajach stosuje się między innymi zasadę minimalnego wynagrodzenia, ale tylko dla wybranych branż. Najniższa pensja uzależniona jest od doświadczenia i kompetencji lub ustalana jest w ramach układu pomiędzy związkami zawodowymi z pracodawcami.

W pozostałych dwudziestu jeden państwach członkowskich UE są ustalone minimalne wynagrodzenia. Warto zatem przyjrzeć się bliżej tym wartościom i zobaczyć, czy są one zbliżone. Wykres 4. przedstawia minimalne wynagrodzenia w krajach członkowskich UE. Nie ulega wątpliwości, że płace minimalne w krajach UE są różne, co przyczyni się do dysproporcji zarówno społecznych, jak i ekonomicznych danego państwa. Wyraźnie widać różnice przy pensjach minimalnych, należy mieć na uwadze fakt, że nie każdy zatrudniony uzyskuje tylko honorarium minimalne. W związku z tym dysproporcje w każdym kraju również występują w zależności od wykonywanego zawodu oraz regionu, w którym pracuje.

Wykres 4. Minimalny poziom wynagrodzeń państw członkowskich UE w 2014 roku (w EUR/m-c)

Źródło: (Sedlak&Sedlak, 2014, s. 5).

Na wykresie 4. widać, że Europejczycy zarabiają różnie w zależności, obywatelami którego są państwa. Luksemburg to kraj, który charakteryzował się największą wartością PKB *per capita*, a także obywatele tego kraju mogą poszczycić się minimalnym wynagrodzeniem na poziomie 1921 EUR na miesiąc. Państwa członkowskie UE można podzielić na 5 grup w zależności od poziomu minimalnej pensji:

- powyżej 1500 EUR,
- 1000–1500 EUR,

- 500–1000 EUR,
- 200–500 EUR,
- poniżej 200 EUR.

Polska nie może poszczycić się wysokim poziomem minimalnego wynagrodzenia. Znalazła się dopiero w czwartej grupie powyższego podziału. Wśród 21 państw członkowskich, mających ustalone minimalne wynagrodzenie, Polska zajęła dopiero 13 pozycję. Polacy najmniej zarabiają 387 EUR na miesiąc. Należy jednak zwrócić uwagę, że w Bułgarii i Rumunii zarabia się najmniej. Pensje w tych krajach są około dziesięciokrotnie niższe niż w Luksemburgu. Świadczy to o bardzo dużym zróżnicowaniu.

Wraz z wynagrodzeniami wiążą się wydatki, a wraz z wydatkami powiązane są podatki. W związku z tym tabela 1. przedstawia stopy podatku od Towarów i Usług (VAT) w UE.

Tabela 1. Stopa podatku VAT w krajach UE w 2014 roku (w %)

Kraj	Stopa VAT	Kraj	Stopa VAT
Austria	10	Litwa	21
Luksemburg	17	Łotwa	21
Malta	18	Słowenia	22
Cypr	19	Włochy	22
Niemcy	19	Grecja	23
Bułgaria	20	Irlandia	23
Estonia	20	Polska	23
Francja	20	Portugalia	23
Słowacja	20	Finlandia	24
Wielka Brytania	20	Rumunia	24
Belgia	21	Chorwacja	25
Czechy	21	Dania	25
Hiszpania	21	Szwecja	25
Holandia	21	Węgry	27

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: (Trading Economics, 2014).

Z podatkiem VAT każdy konsument ma styczność, gdyż jest on już wliczony w cenę produktu, czy usługi. Jednakże nie w każdym kraju podatek ten jest jednakowy. W Austrii wynosi on jedynie 10%, natomiast na Węgrzech aż 27%. W Luksemburgu, na Malcie, Cyprze i w Niemczech podatek ten znajduje się w przedziale od 17% do 19% (tabela 1.). Bułgaria, Estonia, Francja, Słowacja i Wielka Brytania mają VAT na poziomie 20%. 21% ustalone jest w takich krajach jak: Belgia, Czechy, Hiszpania, Holandia, Litwa i Łotwa. Słowenia i Włochy mają 22%, z kolei Grecja, Irlandia, Polska i Portugalia 23%. 24% muszą płacić Finowie oraz Rumuni. Drugą

grupą o najwyższym podatku VAT za Węgrami (27%) są państwa, w których podatek ten wynosi 25% (Chorwacja, Dania i Szwecja).

Znając już dysproporcje w UE na podstawie danych makroekonomicznych oraz krótkiej analizie rynku pracy, warto przyrzeć się bliżej wielkościom przedstawiającym nierówności społeczne:

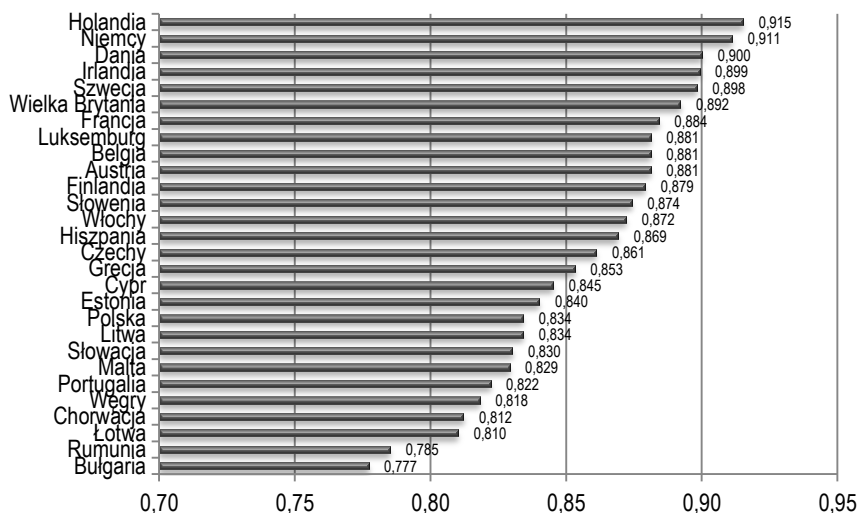
- wskaźnik rozwoju społecznego (HDI),
- współczynnik Giniego.

Wskaźnik rozwoju społecznego to wskaźnik, który używany jest przez ONZ, w celu określenia poziomu rozwoju społecznego. Na jego wynik składają się trzy główne zmienne:

- zdrowie i długość życia (bierze się pod uwagę przewidywaną długość życia w dniu narodzin);
- dostęp do edukacji (mierzy się wskaźnikiem solaryzacji i alfabetyzacji);
- standard życia (mierzony jest on poziomem dochodu narodowego, przypadającego na jednego mieszkańca).

Wskaźnik HDI przyjmuje wartości od 0 do 1, gdzie 1 oznacza najwyższy poziom rozwoju społecznego. Na wykresie 5. przedstawiono, jakie wartości HDI osiągnęły kraje członkowskie UE w 2014 roku.

Wykres 5. Wskaźnik Rozwoju Społecznego w UE według krajów w 2014 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: (United Nations Development Programme, 2014).

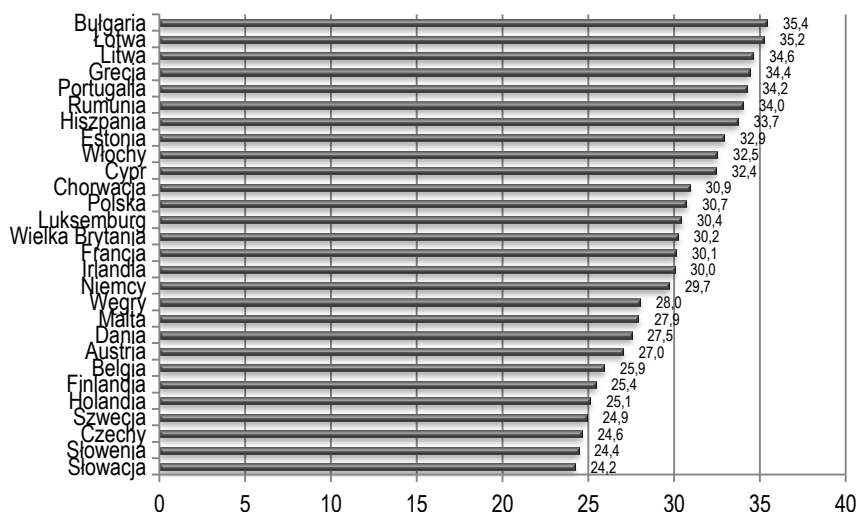
Kraje UE charakteryzują się wysokim poziomem rozwoju społecznego. Tylko Rumunia i Bułgaria są najslabiej rozwinięte, ale należą do średnio rozwiniętych, według skali HDI. Holandia i Niemcy to kraje z najwyższym

Wskaźnikiem Rozwoju Społecznego w UE, uzyskując jego wartość ponad 0,9. W rankingu wszystkich krajów świata znalazły się w pierwszej dziesiątce — odpowiednio czwarta i szоста pozycja. Bułgaria, która z krajów członkowskich wypadła najslabiej (0,777) w rankingu światowym zajęła 58 pozycję (w klasyfikacji było 187 państw). Można zatem wnioskować, że kraje UE nie są bardzo zróżnicowane pod względem Rozwoju Społecznego.

Współczynnik Gieniego zwany jest też Wskaźnikiem Nierówności Społecznej. Najczęściej stosowany jest do pomiaru nierównomiernego rozkładu dóbr, ze szczególnym uwzględnieniem rozkładu dochodu. Skala tego wskaźnika wyrażona jest w procentach, w skali od 0 do 100%. Jeśli wskaźnik ten przyjmuje wartość 0, to znaczy, że wszyscy ludzie uzyskują takie same dochody — brak nierówności społecznej. Z kolei jeśli osiąga wartość maksymalną, to znaczy, że dochód w całym kraju skoncentrowany jest w jednym podmiocie.

Wykres 6. przedstawia, jak nierówności społeczne, według współczynnika Giniego kształtują się w UE.

Wykres 6. Wskaźnik Nierówności Społecznej w krajach UE w 2014 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: (Eurostat; 2015).

W przeciwieństwie do HDI, współczynnik Giniego jest bardziej zróżnicowany w UE. Słowacja, Słowenia, Czechy i Szwecja to kraje, których wskaźnik ten nie przekroczył 25%. Oznacza to zatem, że państwa te charakteryzują się w miarę równomiernym poziomem dochodów. Z kolei Łotwa i Bułgaria to państwa w UE, które mają największy wskaźnik nierów-

ności społecznej pomiędzy 35%, a 39%. Kraje te zatem mają największe dysproporcje w dochodach wśród państw UE.

Zbyt skrajne wartości Wskaźnika Nierówności Społecznej nie są wskazane. Jeśli współczynnik Giniego przyjmuje wartości bliskie zeru, to może oznaczać nadaktywność państwa w zapobieganiu dysproporcji społecznych. Taka polityka mogłaby doprowadzić do zaniku konkurencyjności i tym samym do osłabienia możliwości rozwoju danego społeczeństwa. Jednakże zbyt wysoka wartość wskaźnika również jest niepożądana, gdyż może doprowadzić do niestabilności politycznej i społecznej, a także generowania biedy i wykluczeń społecznych (G. Krzyminiewska, 2013, s. 58).

Zakończenie

Problem nierówności może dotyczyć różnych aspektów życia. W tej pracy poruszono głównie dysproporcje ekonomiczne, uwzględniając wielkość PKB, PKB *per capita*. Poruszona została także tematyka rynku pracy — zestawienie stopy bezrobocia oraz wysokości minimalnych wynagrodzeń. Został również przedstawiony Wskaźnik Rozwoju Społecznego oraz Wskaźnik Nierówności Społecznej. Na podstawie wskaźnika HDI można stwierdzić, że kraje UE są wysoko rozwinięte (z wyjątkiem Rumunii i Bułgarii, które są średnio rozwinięte). Natomiast współczynnik Giniego przyjmuje wartości od 24% do 36%, co w skali od 0 do 100% można uznać za wynik zadawalający.

Naukowcy często zadają sobie pytanie dlaczego występują dysproporcje. Można by stwierdzić, że człowiek, jako mikropodmiot całej gospodarki nie dąży do równości. Psychika człowieka jest tak ukształtowana, że dąży on do osiągnięcia lepszej pozycji niż inni. To może być przyczyną problemów z ograniczeniem dysproporcji w całej gospodarce.

Literatura

- Eurostat (2015), <http://ec.europa.eu/eurostat> (20.03.2015).
Główny Urząd Statystyczny (2015), http://wynagrodzenia.pl/gus_placa_minimalna.php (19.03.2015).
Korenik S. (2003), *Dysproporcje w rozwoju regionów Polski — wybrane aspekty*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław.

- Kosiedowski W. (2008), *Regiony Europy środkowo-wschodniej w procesie integracji ze szczególnym uwzględnieniem wschodniego pogranicza Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń.
- Kosiedowski W., Słowińska B. (2001), *Rola polityki regionalnej Unii Europejskiej w rozwoju regionalnym i lokalnym Polski*, [w:] W. Kosiedowski (red.), *Zarządzanie rozwojem regionalnym i lokalnym. Problemy teorii i praktyki*, Wydawnictwo TNOiK, Toruń.
- Krzyminiewska G. (2013), *Nierówności a rozwój społeczny świata*, [w:] G. Wolska (red.), *Współczesne problemy ekonomiczne: polityka państwa a proces globalizacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Katowice.
- Kwiatkowski E. (2005), *Bezrobocie. Podstawy teoretyczne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
- Sedlak&Sedlak (2014), *Wynagrodzenie minimalne w Polsce i w krajach Unii Europejskiej*, http://wynagrodzenia.pl/files/raportypdf/Wynagrodzenie_minimalne_w_PL_i_UE.pdf (20.03.2015).
- Trading Economics (2014), <http://pl.tradingeconomics.com> (19.03.2015).
- United Nations Development Programme (2014), <https://data.undp.org/dataset/HDI-Indicators-By-Country-2014/5tuc-d2a9> (20.03.2015).